

Fields of Wonder

De voorstellingen van Fields of Wonder gaan over de natuurlijke en de innerlijke omgeving van de mens. Er is altijd een waterelement aanwezig, maar ook vergankelijkheid, confrontatie en kwetsbaarheid. Het doel daarvan is dat de 'zoektocht' eigenlijk gaat over jezelf. "Theater is ooit ontstaan om de buitenwereld aan te kunnen -de kracht van de natuur, de godenwereld en machtsverhoudingen - het spreekt in vormtaal. Het pak dat een directeur draagt is bijvoorbeeld ook een vorm om de buitenwereld aan te kunnen."

Verder gaat het over geraakt worden, jezelf openstellen en elkaar daarin vinden. Dat kan door verliefdheid, maar ook door kunst en cultuur.' Theater zoals FOW dat maakt gaat over het creëren van een zone waarin je de ander binnenlaat. En tegelijkertijd over het weren van hen die dat proces proberen te verstoren. Het gaat daarmee over leren voelen: wie kan ik wel toelaten en wie niet? De weergave van die gevoelens ontstaan gaandeweg in het proces. Vaak zit dat gevoel in niet uitgesproken tekst, zoals een arm die om iemand heen wordt geslagen.

sniveau. Daarom werk ik samen met VMBO-scholen en speciaal onderwijs en niet alleen met kunstenaars. Want een voorwaarde van kunst is een onafhankelijke spiegel zijn, die kijkt en reflecteert op onze samenleving. Die waarde is voor mij heel belangrijk." Fields of Wonder creëert theater, de omgeving is onderdeel van het decor. Zo heeft hij op verzoek van een Japanse Butohdanser een voorstelling uitgevoerd in de bollenvelden. Butoh is een Japanse innerlijke dans. "Wat de ander jou laat zien laat je beseffen wat je eigenlijk altijd al doet.' We hadden

datie. "Het ongeval vond plaats ten tijde van de treinkaping door Molukkers. In het ziekenhuis waar ik lag zag ik door een raam gesluisde vrouwen en dat voelde bedreigend. Ik dacht dat ze het ziekenhuis zouden kapen, dus lag ik de hele nacht in de waakstand." Onbewust had Geert de koppeling gemaakt tussen die gesluisde vrouwen en een kaping, want dat had hij op televisie gezien. "Als mijn moeder op bezoek kwam viel ik eindelijk in slaap." Dat onrustige in de nacht ging in de thuissituatie nog lang door. "Ik ging pas slapen als mijn ouders ook

"Een voorwaarde van kunst is een onafhankelijke spiegel zijn, die kijkt en reflecteert op onze samenleving."

de boeren uitgenodigd om te komen kijken en daarmee draaiden wij het proces dus om. Je creëert je eigen theater.

Geborgenheid en verwondering

Het geborgen gevoel, en ook de verwondering, is ontstaan in zijn jeugd. "Ik heb als negenjarig jongetje uit een dorp een ongeluk gehad en belandde in het ziekenhuis in de stad". Het bleek te gaan om een ingewikkelde beenbreuk wat hem drie maanden in het ziekenhuis deed verblijven en er volgden nog zo'n negen maanden revali-

gingen slapen," dan pas voelde het veilig genoeg. Voor Geert heeft de nacht hierdoor iets fascinerends, de waakzaamheid om in een veilige wereld te kunnen verblijven. Een thema dat vaak terugkomt in zijn producties. Door de lange revalidatie en zonder zijn vertrouwde schoolklas om zich heen, voelde hij al vroeg hoe het is om buiten de groep geplaatst te zijn. "Dat was niet fijn, maar ondanks alles heb ik daar een rijk gevoel aan overgehouden. Het bracht mij in een wereld die ik tot dan toe niet kende." En de herinnering aan zijn jeugd en wat hij van huis uit heeft meegekregen is hem dierbaar. "Mijn moeder heeft heel veel voor mij gedaan, dat heeft ook een stempel op haar gedrukt, dat kan niet anders. Dat ontroert mij" Het besef dat het ook anders had kunnen aflopen is bij hem altijd aanwezig. "Ik verkeer in de omstandigheid dat ik dingen kan doen die ik wil doen. Overgave aan het moment, dat noem ik geluk."

Petra Verweij
Praktijk de Roze Wolk
www.praktijkderozewolk.nl
Coachingspraktijk Petra Verweij
www.petra-verweij.nl

Rouwrituelen in andere culturen

Door Alice de Wit

Als therapeut heb je soms te maken met cliënten die uit andere culturen komen. Zij hebben hun eigen culturele en religieuze achtergrond, waarbij rouwrituelen een belangrijke rol spelen. Vandaar dit onderwerp, want rouwverwerking heeft uiteindelijk regelmatig een plek in de therapie.

'Een ritueel is een geheel van symbolen en bijbehorende handelingen die bij een speciale gelegenheid voor sommige

mensen een bepaalde betekenis hebben. (...) Rituelen verlopen volgens een vast patroon. Vaak horen er gebaren en voorwerpen bij.' (Bron KU Leuven) Rituelen horen bij culturen én religies en zijn al eeuwen oud. Zij worden gebruikt bij belangrijke momenten in het leven, zoals geboorte, huwelijk en overlijden. Het is prettig voor mensen om duidelijkheid te krijgen over hoe je je moet gedragen wanneer iemand is gestorven en de periode erna. Zowel voor de directe nabestaanden als mensen uit de sociale gemeenschap.

De dood als onderdeel van het leven

Er zijn maar weinig mensen om mij heen, die wensen over hun eigen uitvaart op papier hebben gezet. Ik heb er zelf wel ideeën over, maar heb die ook niet opgeschreven. Met de magische gedachte, dat ik door op te schrijven wat ik wil tijdens mijn begrafenis, de dood min of meer uitnodig. Onzin natuurlijk. Sterven is toch nog een enigszins beladen onderwerp in onze samenleving. Van ziektes kun je genezen en als dat niet lukt, heb je de strijd verloren. Hoeveel mensen realiseren zich als zij 's morgens opstaan, dat dit wel eens de laatste dag kan zijn van hun leven? Misschien mensen die een ernstige ziekte of ongeval hebben overleefd of mensen die een naaste hebben verloren. Een grote groep staat er niet bij stil, die denkt dat het leven maakbaar is. Overal is een pilletje voor en alleen anderen gaan dood. In het Christelijke geloof was er nog een nieuw leven mogelijk na de dood, maar veel mensen hebben het geloof de rug toegekeerd en is deze hoop vervlogen. Dit in tegenstelling tot andere religies en culturen, die allemaal vertegenwoordigd zijn in onze multiculturele samenleving. Bij hen is de dood een onderdeel van het leven en wordt de gemeenschap betrokken bij het sterven. In het Hindoeïsme wordt de dood gezien als het begin van een nieuw leven, reïncarnatie. De mens is onderdeel van de cyclus van leven en dood en je kunt deze kringloop doorbreken door kennis en inzicht te verwerven, waardoor de ziel bevrijd wordt.

Nederland telt in 2017 ongeveer 850.000 moslims, deze komen uit verschillende culturen. Binnen de Islam zijn vele stromingen, maar zij geloven allemaal in een god en zijn profeet en dat zij moeten leven volgens de Islamitische wet. Op deze wet zijn gewoontes en rituelen gebaseerd. Daarbij horen: de geloofsbelijdenis; het vijfmaal per dag bidden; het vasten tijdens ramadan; de bedevaart naar Mekka en het geven van aalmoezen aan de armen. Deze laatste twee kun je alleen maar naleven

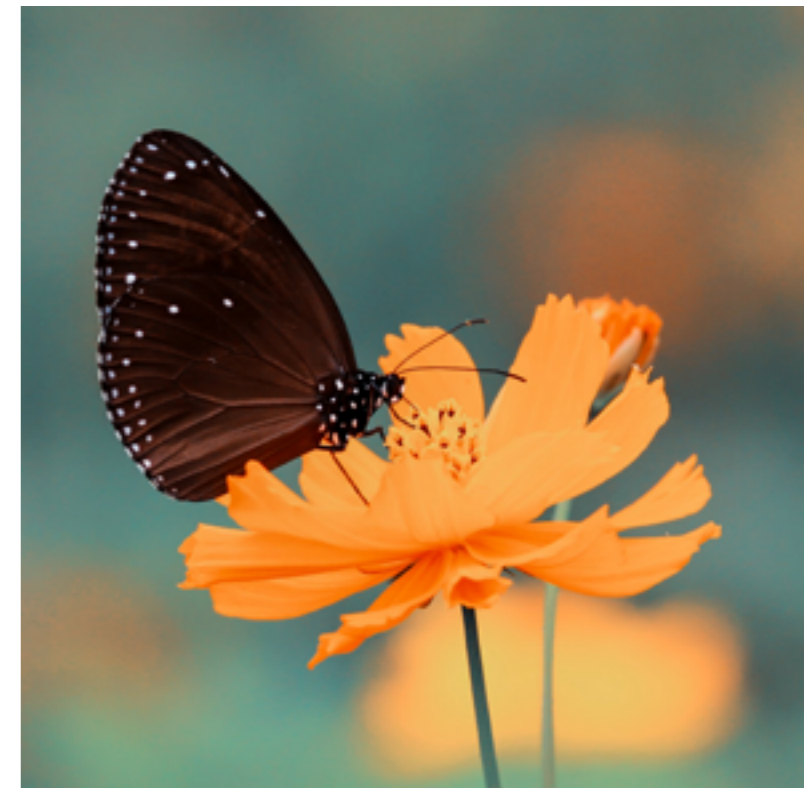

Foto: Boris Smokrovic

als je de financiële middelen hebt. Door goede werken krijgt men Gods zege en voorspraak in het hiernamaals. Het begeleiden van doden naar hun graf valt onder de geboden die goed zijn om te doen, daarom zijn veel moslims rond sterven en dood aanwezig. Christenen geloven in de opstanding uit de dood en het eeuwige leven. Leven volgens Gods regels hoort daar natuurlijk bij. Ook in andere culturen zijn er christenen, die ook onder invloed zijn van hun eigen cultuur.

Voorbodes van de dood

In mijn praktijk heb ik regelmatig gesprekken over de dood en dan vertellen cliënten hun bijzondere ervaringen, die zij tegen weinig mensen durven te vertellen. Zoals een cliënt die vertelde dat haar zontje vlak voor het overlijden van haar moeder, oma in zijn slaapkamer gezien heeft. Een paar voorbeelden van voortekenen uit een aantal culturen: bij Caribische Nederlanders zijn het krijgen van een blauwe plek of het binnenvliegen van een grijze of zwarte vlinder voorbodes van de dood. Indische Nederlanders denken dat de dood aangekondigd wordt door een droom, een dier of kriebel aan het oog.

Moslims geloven dat het tijdstip van sterven door God wordt bepaald en dat de dood aangekondigd kan worden door een droom of een voorteken. Turkse moslims geloven dat wanneer je droomt dat je iets bent verloren, dit een voorteken kan zijn.

Antillianen en Arubanen geloven dat de geest van de overledene zes weken voor het sterven zijn dood aankondigt bij familie en vrienden. Soms ziet men diegene als een schim. Ook bepaalde vogels, vlinders of andere dieren worden als voorbode gezien. Net zoals dromen over het verlies van tanden of haren.

Een Somaliër gelooft dat op de maan de boom des levens staat. Wanneer jouw blad van de boom valt, betekent het dat je gaat sterven.

Rondom de stervende

Moslims komen bijeen om aan Allah te vragen of de stervende mag doodgaan. Zij geven aan dat ze bereid zijn om zonder hem verder te leven. De stervende en achterblijvers laten elkaar los tijdens deze 'rela'. Ook vraagt men vergeving voor de stervende. Chinezen sterven in een kring van zwijgende dierbaren. De stervende moet dat in alle rust kunnen doen, omdat zijn gedachten van invloed zijn op het volgende leven. Als de stervende is overleden hangen zijn nabestaanden een blauwe lantaarn buiten. Bij Hindoestanen komt de pandit, de hindoe priester, die eerst probeert met gebeden de stervende te genezen. De stervende krijgt een druppel Gangeswater vermengd met toelsiblad (basilicum) en een touwtje om de pols of hals, dat niet verwijderd mag worden. Er worden speciale liederen gezongen.

Foto: LW Zee

De overledene

Bij Caribische Nederlanders wordt de overledene verzorgd door de familie of door een speciale wasgroep. Soms worden de spiegels afgedekt. Als de overledene jonge kinderen heeft, meet men met een touwtje hun lengte, knipt het af en dan wordt het touwtje in de kist gelegd. Zo wordt voorkomen dat de dode terugkomt om iets te zoeken. Chinezen laten hun overledene door een geestelijke wassen en kleden. Het haar wordt gekamd en de kam wordt daarna gebroken. Alles wat in aanraking kwam met de dode wordt mee begraven. Overleden Hindoes worden afgelegd door verre familieleden. Daarbij horen verschillende handelingen: neus en oren met watten afsluiten, zodat de geest het lichaam voor de crematie niet verlaat, grote tenen worden aan elkaar gebonden om geen kromme benen te krijgen, enzovoort. Islamitische families doen een rituele wassing, die door het eigen geslacht wordt uitgevoerd. Men moet rein zijn en specifieke regels navolgen. Rond het sluiten van de kist zijn vele rituelen denkbaar. De nabestaanden nemen afscheid en sluiten met elkaar de kist in de Christelijke cultuur. Chinezen draaien zich vaak om, want zij willen voorkomen dat de ziel van de overledene met hen meegaat. Hindoes liggen op een draagbaar in een lijkwade. Zij worden zonder kist begraven.

Begraven of cremeren

Voor Hindoes is lijkverbranding in de open lucht in Nederland verboden, daarom vindt er een crematie plaats. Men rijdt eerst nog langs het huis van de overledene. Bij de crematie zijn er tal van rituelen met vuur, wierook en kruiden. Er zijn strooivelden voor de as. In de Christelijke traditie kan het allebei, begraven of cremeren. Chinezen begraven traditioneel hun doden. Het juiste tijdstip en de juiste plaats wordt berekend door een geestelijke. Caribische Nederlanders worden in het land van herkomst begraven of in Nederland. Zij kiezen vrijwel altijd voor een begrafenis. Ook moslims willen begraven worden. Liefst zonder kist, op de rechterzij met het gezicht naar Mekka. Er wordt wel ruimte boven de overledene gehouden waar de aarde op valt, zodat diegene op de dag van de wederopstanding overeind kan komen.

Rouwperiode en vieringen

Bij ongelovigen in ons land is er geen duidelijke rouwperiode na een overlijden. Je bent sterk en dapper als je snel niets meer laat merken van verdriet en rouw. Bij de Caribische Nederlanders volgt na het overlijden acht dagen rouw. Een vrouw van boven de 50 jaar is voorbidster en zij vraagt in haar gebeden aan God om de overledene bij zich te nemen en de nabestaanden troost te schenken. Op de achtste dag worden alle ramen in het huis opengezet, zodat de geest van de overledene rustig weg kan gaan. Dan wordt er gegeten en rum gedronken. Ook op de 40e dag na het overlijden en op de geboortedag van de overledene worden er diensten gehouden.

Foto: Jay Dbulo

“Rituelen horen bij culturen én religies en zijn al eeuwen oud. Zij worden gebruikt bij belangrijke momenten in het leven, zoals geboorte, huwelijk en overlijden.”

Chinezen hebben twee rouwperiodes: één van 49 dagen en één van 100 dagen. De nabestaanden kleden zich in het wit en dragen een rouwband. Zij voeren rouwrituelen uit tijdens deze twee periodes. Bij moslims duurt de rouwperiode officieel drie dagen, daarna volgt een eerste herdenkingsbijeenkomst. Vanuit de culturele traditie is er een rouwperiode van 40 dagen en van een jaar, die ook worden afgesloten met een herdenkingsbijeenkomst. Een bepaalde groep Hindoes houden 12 of 13 dagen strenge rouw aan, waarin uit heilige boeken wordt gelezen. Aan het einde worden offers gebracht.

Het is mooi om te zien dat culturen en religies hun eigen rouwrituelen hebben. Het is een uiting van traditie, respect en betrokkenheid naar de achterblijvers en de overledene. Over andere culturen zie de literatuurlijst hieronder.

Literatuur

Martha van Endt-Meijling, Rituelen en gewoonten. Geboorte, ziekte en dood in de multiculturele samenleving, Coutinho 2013
Manu Keirse, Helpen bij verlies en verdriet. Een gids voor gezin en hulpverlener, Lannoo 2003
Werkgroep voor liturgie Heeswijk, Rituelen rond het levenseinde, Rituelen en gebruiken in verschillende godsdiensten en levensbeschouwingen, Berne Media Heeswijk 2016
www.yarden.nl-blog-rouwverwerking

Alice de Wit
Hypnotherapeut en
counselor
Specialisatie: rouw-
verwerking, verslavingen,
m.n. overgewicht
www.tussendewilgen.nl